

בס"ד. שיחת* ליל ה' פ' לך לך, וא"ו מרחשון, ה'תשח"ו.

— לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הק' —

א. בכל שנה, בכוא ר"ה ויוהכ"פ, התחלת השנה החדשה — הנה אף שגם בשנה הקודמת עסקו בכל הענינים הטובים, מוסיפים לעסוק בכל דבר מתוך חיות מחודשת, מתפללים מתוך חיות, ובשמח"ת רוקדים מתוך חיות, וכיו"ב.

וכן הוא גם בנוגע לעבודה בישיבות, שלקראת השנה החדשה צריכה להיות העבודה ביותר חיות וביותר שמחה. והקב"ה יעזור שיהי' הדבר בהצלחה רבה.

ב. כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעמים רבות¹ אודות הקשר של יהודי עם התורה, כך, שחלוקת התורה לסדרות נפרדות, משמעותה, שמהסדרה שקורין בכל שבוע יכולים ליקח הוראות כיצד להתנהג ביחס המאורעות שמתרחשים במשך השבוע.

ג. התוכן של סדרה זו הוא — הסיפור אודות לידת ישמעאל ויצחק.

אנשים מקוויים שבניהם ימשיכו את עניניהם. מספרת הסדרה שהקב"ה נתן לאברהם שני בנים — תחילה ישמעאל, ואח"כ יצחק. בשעה שהקב"ה הבטיח לאברהם שיוולד לו יצחק — הי' לו כבר את ישמעאל. ואמר אברהם להקב"ה: "לו ישמעאל יחי' לפניך"². כלומר, אברהם הי' מרוצה אפילו אם לא יוולד יצחק, ולו רק שישמעאל "יחי' לפניך", היינו, שיתנהג כדבעי וילך בדרכי השם³.

ועל זה השיב לו הקב"ה: לא! יוולד לך דוקא יצחק, וזהו הנחת האמיתי שלך. מה שהנך מבקש אודות ישמעאל — אזי "ולישמעאל שמעתך"⁴, גם ממנו יהי' לך נחת, אבל אינך יכול להסתפק בכך, אלא דוקא "ביצחק יקרא לך זרע"⁵.

(1) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.
 (2) לך לך יז, יח.
 (3) ראה פרש"י עה"פ: "יחי' ביראתך".
 (4) שם, כ.
 (5) וירא כא, יב.

(* שיחה זו (מלבד סעיפים: א', י"א ואילך) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה (באידיש) בלקו"ש ח"א ע' 18 ואילך. — במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ.

ד. אברהם אבינו הי' אז בן תשעים ותשע שנה. עשרות שנים עבד את הקב"ה, ועבר נסיונות רבים. וא"כ מובן שהיתה לאברהם אבינו ההשגה האמיתית בהפירוש של נחת מילדים. כאשר ביקש "לו ישמעאל יחי' לפניך", התכוין לכך שישמעאל ילך בהדרכים שהוא — אברהם — יורה אותו, עד שיוכל לרות ממנו נחת כזה לפי המושג שאברהם אבינו מביין. ואעפ"כ אומר לו הקב"ה, שלאחרי כל זה, הנחת האמיתי שלך יהי' לך מיצחק דוקא.

אודות אמו של ישמעאל, הגר, מסופר במדרש⁶ שהיתה דתית ביותר, עד כדי כך, שהנהגתה התאימה לעבודה של בית המקדש, ולכן נקראת בשם קטורה⁷.

כמו כן היתה בעלת מסירת נפש, כפי שמספרים לנו חכמינו ז"ל⁸ שהגר היתה בתו של פרעה מלך מצרים — מלך באחת מהמלוכות האדירות בזמן ההוא — ואעפ"כ הסכימה מרצונה ("איינגעוויליגט") לילך מארמון המלוכה ולהיות שפחה אצל שרה, ולו רק להיות בביתו של אברהם.

וא"כ מובן, שגם את בנה ישמעאל חינכה בדרך זו. כל זה מוסיף ביאור להבין מדוע רצה אברהם להסתפק בישמעאל לבדו, מתוך תקווה שיראה ממנו מלוא הנחת. אבל לאידך גיסא, הרי עפ"ז קשה יותר להבין מדוע אמר לו הקב"ה שדוקא "ביצחק יקרא לך זרע"?

ה. במה הי' החילוק בין ישמעאל ליצחק: לידת ישמעאל היתה באופן טבעי, לא ע"י נסים, אבל לידת יצחק היתה ע"י נסים. באופן טבעי לא היתה אפשרות שלאברהם ושרה לעת זקנותם יהי' בן. אף אחד לא האמין שיכול לקרות דבר כזה, ואפילו אברהם אבינו בעצמו לא האמין שהוא ראוי לכך שהקב"ה יראה לו נסים כאלה.

ומצד זה נמצא עוד חילוק בין ישמעאל ליצחק — בענין ברית מילה, המצוה היחידה המיוחדת, שעל ידה הי' אז (לפני מתן תורה) הקשר עם הקב"ה:

(8) ב"ר פמ"ה, א. הובא בפרש"י עה"ת לך

לך טז, א.

(6) ב"ר פס"א, ד.

(7) תנחומא חיי שרה ת. הובא בפרש"י

עה"ת חיי שרה כה, א.

ישמעאל נימול בן י"ג שנה. כשמגיעים ל"ג שנה נעשים בר שכל, ולכן נעשים אז מחוייב במצוות⁹, כיוון שיכולים כבר לסמוך על הנהגת האדם. ונמצא, שישמעאל בשכלו הסכים להתקשר עם הקב"ה, ואז נימול. ואילו יצחק נימול בהיותו בן שמונה ימים. תינוק בן שמונה ימים — לא שייך לשאול אותו, ואעפ"כ, בהיותו תינוק קישרו אותו עם הקב"ה, ובקשר כזה שאי אפשר לעולם למחותו, ובלשון הכתוב¹⁰: "ברית עולם".

ו. וע"פ שני החילוקים האמורים לעיל בין ישמעאל ליצחק: (א) לידתו העל-טבעית, ניסית, של יצחק בניגוד ללידתו הטבעית של ישמעאל, (ב) התקשרותו של יצחק עם הקב"ה באופן שלמעלה מהשכל, בשעה שהתקשרותו של ישמעאל היא ע"פ שכל — יובן גם מדוע הנחת האמיתי של אברהם הוא דוקא מיצחק:

ילד שנולד וגדל תחת השגחת ההורים, ששומרים עליו מפני כל רוח קלה, מחנכים אותו שתהי' לו הבנה אמיתית, ומצד הבנתו האמיתית יתקשר עם הקב"ה — זוהי דרכו של ישמעאל. הוא גדל והתחנך בביתו של אברהם אבינו, ומצד החינוך שקיבל, הי' לו שכל אמיתי והבין שצריכים להתקשר עם הקב"ה.

אבל וודאות בדבר — אין כאן, כיוון שכל היהדות נלקחת רק משכל, מהבנה, ולכן אין לדעת מה יהי' אם יבוא איזה שהוא שינוי בחייו. יתירה מזה: אפילו לפני שבא השינוי, גם אי אפשר לדעת באיזו מדה תהי' אצלו היהדות, במלוא המדה, או רק במדה מוגבלת בהתאם להסכמת שכלו.

ולכן, גם אצל ישמעאל — כשרק היתה נגיעה בהירושה שלו¹¹, שוב לא היו יכולים להחזיקו בביתו של אברהם אבינו, והקב"ה צוה לגרשו, כי — "ביצחק יקרא לך זרע"¹².

הקב"ה הבהיר: כאשר עומדים להקים דורות יהודיים, אי אפשר לגשת לכך ע"פ מדידת הטבע. כל ענין וקיום בנ"י הוא למעלה מהטבע. אצל בנ"י, מתחלת לידתם, מתחילים עם נסים, מבלי להתחשב עם טבע. הקב"ה אמר לאברהם: נחת יהודי אמיתי יכולים לקבל דוקא מילד

9) אבות פ"ה מכ"א. קונטרס התפלה (11) תוספתא סוטה פ"ו סוף פסקא ג. הובא בפרש"י עה"ת וירא כא, יו"ד.

12) ראה תרגום יונתן עה"פ.

10) לך לך יז, יג.

שלידתו וכל משך חייו מעת לידתו הם באופן אלקי, ובהיותו תינוק בן שמונת ימים בלבד — כלומר, מיד כשישנה ההזדמנות הראשונה לכך¹³ — מקשרים אותו עם הקב"ה, ומתוך ברית עולם, קשר נצחי, אע"פ שעדיין אינו מבין מאומה, ועדיין אי אפשר לשאול אותו. אצל ילד כזה תהי' היהדות לא רק ע"פ שכלו, אלא מתוך מסירת נפש, וירונו ממנו נחת יהודי אמיתי.

ז. תורה אינה "ספר היסטורי" ח"ו, תורה היא נצחית¹⁴. והראי' היא מזה שבכל שנה מתחילים עוד הפעם לקרוא את התורה מבראשית. כלומר, שהענינים שהתורה מספרת לנו, מהווים הוראות בכל זמן ובכל מקום, כיצד צריך יהודי להתנהג בביתו, בחברה ובקהילה. וכמו כן מהוה הסיפור של סדרה זו הוראה בחיים בכלל ובחינוך יהודי בפרט, שזוהי הנקודה העיקרית.

ח. ישנם החושבים שסדר החינוך הוא שצריך להמתין עד שהילד יגדל ויבין בעצמו ע"פ שכלו כיצד עליו להתנהג, מתוך תקווה שכיון שמדובר אודות בני אברהם יצחק ויעקב הרי מעצמם יגיעו להשגת היהדות.

על כך ניתנה לנו הוראה בסדרה זו: אם הולכים ע"פ שכל אנושי, הרי ככל שיתאמצו בדבר — לא ע"י השכל היא הדרך להתקשר עם הקב"ה. הדרך לזה היא דוקא מסירת נפש.

ט. ועוד הוראה למדים מזה:

אין לחשוב שלילד צריכים לתת יהדות "דלילה" ("א פארוואַסערטע אידישקייט"), ואח"כ, כשיגדל, יתנו לו יותר.

דבר זה הי' נכון אילו הי' מדובר אודות ענין שתלוי כולו בהבנה וחשבונות.

בנוגע לבנ"י, שהם למעלה מחשבונות טבעיים — יש לנו הוראה מסיפור התורה הנ"ל, שבחינוך יהודי הסדר הוא, שכאשר התינוק הוא רק בן שמונה ימים, צריכים כבר ליתן לו יהדות במדה החזקה ביותר; צריכים כבר לקשרו בקשר נצחי, לא רק לשנה, לעשר או עשרים שנים, אלא באופן של ברית עולם.

(13) ראה מו"נ ח"ג ספמ"ט (קרוב לסופו). (14) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

י. מהי הכוונה שגם לילדים יש לתת יהדות במדה החזקה ביותר? צריכים לספר ולהסביר לנוער, עוד מקטנותו, שהעם היהודי בכלל, ובמילא גם כל יהודי בפרט, אינו קשור עם חשבונות טבעיים.

צריכים לומר לנוער, שיש להניח את כל החשבונות הצדה. מי שמוצאו מעם כזה שמתחילת לידתו לא נבנה באופן טבעי; מי שמוצאו מהעם העתיק ביותר, שיש לו את התורה העתיקה ביותר, ועבר ריבוי שנים של נסיונות וקשיים וכל קיומו הוא רק ע"י נסים — אדם כזה אינו קשור עם שום חשבונות ואין לו מה לחשוב אודותם.

וכאשר מתנהגים עמו בדרך זו עוד בהיותו ילד קטן, שידע שיהודי הוא למעלה מחשבונות והוא קשור עם הקב"ה בקשר נצחי — אזי מבטיח הקב"ה "ביצחק יקרא לך זרע": יהי לך נחת אמיתי, הן ברוחניות והן בגשמיות.

יא. וכמו כן הוא כאשר מדובר אודות הישיבות:

ישנם הטוענים שישירות הם אמנם דבר טוב, אבל רק עבור יחידי סגולה, ילדים ספורים, ורק בשעה שיש הרבה כסף, ללא גרעון, אזי יש מקום לנהל ישיבה; אבל כאשר אין כסף, ויש גרעון שהולך וגדל משנה לשנה — לשם מה צריכים שיהיו הרבה ישיבות דוקא, יכולים להסתפק ב"תלמוד-תורה", או עכ"פ ב"דיי-סקול", ומי יאמר שחייבים ישיבות דוקא.

וגם אם יש כבר ישיבה — ממשיכים לטעון — מי יאמר שכל התלמידים חייבים לתלמוד גמרא דוקא, ואם לא די בגמרא, לומדים עמהם גם חסידות, ואם לא די בכך, משתדלים שהם ילמדו חסידות גם עם אחרים; הסדר צריך להיות — טוענים הם — שהדברים הפשוטים ילמדו גם עם הקטנים, אבל הדברים הגדולים¹⁵, כמו חסידות וכדומה, יש להמתין עד שיגדלו, ורק אז ילמדו עמהם גם הדברים הגדולים.

ועל זה יש לנו את הוראת התורה — שכאשר נולד ילד צריכים תיכף לקשר אותו עם הקב"ה במדה הגדולה ביותר, ובאופן כזה שלא הוא ולא הוריו יוכלו להתחרט, ודוקא באופן כזה — מבטיחה התורה — יהי הילד מאושר לא רק בעוה"ב וברוחניות, אלא גם בפשטות בעוה"ז בגשמיות, כפי שאמר הקב"ה לאברהם אודות יצחק, שתהי' לו ארץ טובה בגשמיות כפשוטו.

(15) ע"פ לשון חז"ל — סוכה כח, א ("דבר גדול מעשה מרכבה").

וכמו כן בנוגע לטענה הראשונה, כיצד יכולים לנהל ישיבה בשעה שהגרעונות הולכים וגדלים — ישנו לימוד והוראה מסדרה זו לעסקנים, שעליהם לדרוש (לא רק מעצמם, אלא גם מאחרים) שבכל מקום תהי יהדות שלימה; אלא מאי, ישנם גרעונות גדולים, וכיצד יכולים לעמוד בהם — הרי כיון שקיומו של העם היהודי מתחילת לידתו הוא ע"י נסים, אין להתחשב בחשבונות שיכולים לנהל את הישיבה רק במדה כזו שלא יהי גרעון.

— זוהי דרך עבור ישמעאל. כאשר כל היהדות קשורה עם שכל וחשבונות, אזי הסדר הוא שמחזיקים את הכסף בבנק, במקום להרחיב את הישיבות; זהו סדר עבור "מושב זקנים"... אבל בני, אנשים צעירים — צעירים ברוח, מלאים אנרגי — שיש להם אל-צעיר ותורה צעירה, עליהם להמשיך ולעסוק תמיד, להרחיב ולהגדיל, מבלי להתחשב עם חשבונות של גרעונות, ולחנך דור צעיר בריא, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, שכן, התלמידים עצמם, במשך השנים יהיו הם גבירים, והם יכסו את הגרעון.

האמת היא שגרעון כספי מהוה סימן טוב עבור הישיבה, כיון שהישיבה צריכה להיות תמיד במצב של צמיחה וגידול; ככל שמתארך הזמן — נוספים יותר תלמידים, ויותר ראשי ישיבות, ובמילא גם יותר גרעונות. אלא מאי, הטענה היחידה היא, שבשלמא עכשיו יש מי שיכסה את החובות, אבל מה יהי אח"כ? — הנה המענה לזה: "כי ביצחק יקרא לך זרע", נגדל דור צעיר שיהי מאושר לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, והן יסייעו לכסות את הגרעונות.

יב. יתן השי"ת אשר לקראת השנה החדשה יהי לבני טוב בגשמיות, וכאשר יהי לבני ישראל טוב בגשמיות, אזי — כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶ — יָאָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵהָ שֶׁהֵם יְכוּלִים לַפְעוּל בְּרוּחַנִיּוֹת, וְע"י הַדוֹר הַצְעִיר יִתְחַל סֵדֵר שֶׁל נְסִים, לַמְעַלָּה מֵהַטְּבַע, בְּגִילוּי, ש"יכבשו" את חוץ לארץ, ו"יכבשו" את ארץ ישראל, וימשיכו את משיח כאן למטה, במהרה בימינו.